

**КАТЕГОРІЯ ПОЛІТКОРЕКТНОСТІ
В АНГЛОМОВНОМУ ГАЗЕТНОМУ ДИСКУРСІ:
ФУНКЦІОНАЛЬНО-ПРАГМАТИЧНИЙ АСПЕКТ**

Алексенко С. Ф.

ВСТУП

Дослідження категорії політкоректності в англomовному газетному дискурсі передбачає всебічний огляд витоків цього мовного та соціокультурного феномена як особливої ідеологічної реальності та культурно-лінгвістичної тенденції, зокрема в межах одного з підтипів інституційного дискурсу – газетного, або ширше, медійного.

1. Сучасні інтеграційні та глобалізаційні процеси як на європейському континенті, так і у всьому світі, гостро підіймають питання про принципи та етичні засади співіснування національно-культурних спільнот. Серед таких принципів основоположними виступають культурне розмаїття, єдність у розмаїтті, взаємоповага, рівність, прозорість, толерантність, політична коректність.

2. Імплементация таких принципів стає актуальною саме за умов глобалізаційних процесів, коли представники різних етносів, релігій, культур і систем цінностей із властивими їм стереотипами, концепціями й ідеологіями можуть вільно подорожувати світом і обирати місце свого проживання, яке мало чи взагалі не пов'язане із зазначеними вище генотипними чи соціокультурними ознаками будь-якої особистості. В результаті виникає потреба у попередженні та успішному вирішенні можливих суперечностей і конфліктів, в основі яких лежить культурна та ментальна розбіжність сторін.

3. Відомо, що мова, з одного боку, виступає беззаперечним відзеркаленням тих метаморфоз, що відбуваються у суспільстві, інструментом опису позамовної реальності, стану суспільства, його культури і світогляду в певний історичний період, а з іншого, визначає наш спосіб мислення, впливає на ментальний процес категоризації та концептуалізації реальності. Тож, за таких умов нерозривного зв'язку мови і реальності аналіз медійного, зокрема газетного дискурсу, сприяє кращій інтерпретації сучасного політичного культурного простору.

1. Виникнення передумов проблеми та формулювання проблеми

Розуміння дискурсу як будь-якого великого об'єднання семіотичних одиниць та інтерактивного явища, що має різні форми вияву (усну, писемну, паралінгвальну), відбувається у межах конкретного каналу

спілкування, регулюється стратегіями і тактиками взаємодії учасників, синтезується численними когнітивними, мовними і позамовними (соціальними, культурологічними, психологічними тощо) чинниками і має своїм результатом формування різноманітних мовленнєвих жанрів, посприяло виникненню певної кількості його типологій за різними критеріями, як-от: тип адресата, спосіб спілкування, канал передачі інформації (В. І. Карасик), тип потреб (А. В. Олянич), сфера функціонування (Г. Г. Почепцов). Зазначимо, що панівна наукова парадигма у сучасній лінгвістиці породила комунікативний підхід до вивчення дискурсу, медійного дискурсу зокрема, що ґрунтується на положеннях прагматики та теорії мовленнєвих актів. Такий підхід при дослідженні особливостей медіа-дискурсу прослідковується в працях вітчизняних та зарубіжних науковців О. Кучерової, М. Желтухіної, О. Сусської, А. Белла, М. Монтгомері, Н. Фейрклафа, Р. Фаулера та ін.

Традиційно, газетний дискурс виділяється в рамках медійного дискурсу¹. Порівняно з телевізійним, радіо-, журнальним та іншими підтипами медійного дискурсу, в яких широко використовуються звук, зображення, анімація, в газетному дискурсі визначальну роль відіграє друкована вербальна інформація. Відправною точкою для дослідження газетного дискурсу служить культурно-ситуативне розуміння дискурсу як такого і його визначення як сукупності текстів, зв'язаних семантичними (змістовно-тематичними) відношеннями, та поєднаних в комунікативному і функціонально-цільовому відношенні. Належачи до інституційного (статусно-орієнтованого) дискурсу, газетні тексти у своїй сукупності відображають етичні цінності окремого соціуму певної культурно-історичної доби. Цей вид дискурсу передбачає колективну працю редакторів, коректорів, які впливають на його формування, в результаті чого індивідуальний стиль адресанта значно нівелюється. Адресатом в англomовному газетному дискурсі виступає колективний читач (англ. readership), який сприймає, аналізує та інтерпретує отриману інформацію.

Основною метою газетного дискурсу є інформування та вплив на свідомість суспільства через пряму або опосередковану передачу фактуальної (або фактичної), супутньої (у вигляді коментарів, аналітики, оглядів), концептуальної (опис світогляду, стратегії поведінки тощо), розважальної інформації. Оскільки стрижнем газетної інформації є повідомлення про факти і їхній коментар, то головною категорією газетного дискурсу є категорія інформаційного поля – того інформаційного простору, в якому з'являються певні факти і події реального світу, що

---

¹ Потапенко С. І. Сучасний англomовний медіа-дискурс як процес і результат конструювання реальності: лінгвокогнітивний підхід. Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики. К.: Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2007. Вип. 11. С. 276.

його і формують. Інформаційне поле задається суб'єктом газетного дискурсу (абстрактний автор – творчий колектив газети), його світоглядними векторами, а тому за своєю суттю аксіологічне: система цінностей і вподобань, перш за все політичних, ідеологічних, екзистенційних, іманентно закладена в ньому.

Дослідники англomовного газетного дискурсу Бел², Феркло³, Фаулер⁴ наголошують на визначальній ролі соціальних, економічних, політичних та технологічних чинників у формуванні змістового наповнення та усієї семантичної макроструктури газетних статей. Зокрема, комерційні міркування спонсорів відбиваються у тенденції до сенсаційності подачі новинних матеріалів та схильності драматизувати події⁵. Крім того, підкреслюється, що тісний зв'язок газет та представників владних органів, що в більшості випадків виступають як офіційні джерела інформації, створює небезпеку транслювання в газетному дискурсі поглядів та цінностей обмеженого, вузького прошарку – еліти⁶. Проте, в ідеалі газетне джерело інформації повинне неупереджено транслювати різноманітні важливі фрагменти соціальної реальності, які є новинними (англ. *newsworthy*).

Новинність визначається і задається процесом відбору і переробки подій у новини, який здійснюється згідно набору соціально сформованих категорій, так званих «новинних цінностей»⁷. Іншими словами, події стають новинами, тобто залучаються до медійного (зокрема газетного) дискурсу не тому, що вони за своєю суттю варті цього, а тому, що відповідають факторам новинності.

Газетний дискурс характеризується низкою властивих йому дистинктивних ознак. До них відносять наступні: 1) письмовий модус комунікації; 2) адресат- адресантна дистантність; 3) індивідуально-колективний адресант з ознаками групової співвіднесеності (адресант поділяє погляди своєї групи); 4) публічність (відкритість і орієнтування на масового адресата); 5) дискусійність тематики; 6) розосереджений масовий адресат; 7) персуазивність⁸.

Серед диференційних ознак найважливішою є ознака персуазивності, або агональності. Персуазивність газетного дискурсу виражається

---

² Bell A. *The Language of News Media*. Oxford; Cambridge : Blackwell. 1991. 296 p.

³ Fairclough N. *Discourse and Social Change*. Cambridge : Polity Press, 1992. 259 p.

⁴ Fowler R. *Language in the News: Discourse and Ideology in the Press*. London; New York : Routledge, 1991. 272 p.

⁵ Birchall A. *Corporate Ownership. Media Bias: Finding It, Fixing It*. Ed. by William David Sloan, and Jenn Burleson Mackay. Jefferson, N. C. : McFarland and Co. 2007. P. 201.

⁶ van Dijk T. A. *Discourse and Power*. Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2008. P. 65–84.

⁷ Trckova D. *Representations of natural catastrophes in newspaper discourse*. Brno : Masarykova univerzita, 2014. 106 str.

⁸ Гриценко О. М., Шкляр І. В. *Основи теорії міжнародної журналістики*. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2002. С. 63–70.

у свідомому, цілеспрямованому впливі на когнітивну сферу читача з метою отримати очікуваний адресантом-маніпулятором ефект. Оскільки соціальна ситуація спілкування адресанта та адресата в газетному дискурсі є досить специфічною (адресат масовий, неоднорідний та дистантний, тому виявляється важче утримати його увагу і спрогнозувати фактичний перлокутивний ефект), адресант усвідомлює необхідність найефективніше організувати газетну інформацію: передати її стисло, змістовно, актуально, емотивно, аргументовано, впливово (персуазивно). І хоча сама текстова організація новин повністю не детермінує процес її інтерпретації читачами, вона здатна накладати певні обмеження на спектр можливих інтерпретацій⁹.

Газетний дискурс ґрунтується на двох моделях подачі змісту – фактичній, при якій головною ціллю є виклад фактів, і авторській, при якій факти слугують приводом / фоном для викладу авторського погляду на події. Англomовний газетний дискурс, зокрема британський газетний дискурс, що представлений якісною пресою, орієнтований на фактичну модель подачі змісту¹⁰.

Виходячи з функцій засобів масової комунікації в суспільстві взагалі, вчені, що досліджують англomовний (зокрема, британський) газетний дискурс широкоформатних газет, виокремлюють такі основні його функції: 1) інформаційна, 2) соціалізуюча, 3) встановлення «порядку денного», 4) політична, 5) впливу на свідомість, або формування громадської думки, 6) розважальна¹¹.

З масовим розповсюдженням Інтернету у першій декаді 21 століття як домінуючого способу комунікації електронні засоби поширення інформації розповсюдилися і в медійному дискурсі: усі друковані газетні видання нині мають електронні версії своїх газет. Інтернет-версії друкованих видань пропонують низку комунікативних опцій для адресата: зворотній зв'язок із читачем, система гіперпосилань, коментарів чи обговорень в режимі онлайн. Інтернет-газети більш технологічні і мусять бути оперативнішими, адже в першу чергу сучасна читацька аудиторія звертається за інформацією в мережу, а вже пізніше до повідомлень в інших засобах інформації. Зазначимо, що форма викладу інформації в електронних газетних виданнях і характер самої інформації не має особливих відмінностей від друкованих версій видань, змінюється лише характер доступу до неї.

---

⁹ Fairclough N. *Media Discourse*. London : Edward Arnold, 1995. P. 78–80.

¹⁰ Громова Н. Лінгво-стилістичні особливості газетних текстів англomовної преси як засоби впливу на читацьку аудиторію. *Вісник Львівського університету*. 2016. Вип. 23. С. 26.

¹¹ Кучерова О. О. Плани змісту та повідомлення британського газетного новинного дискурсу (початок XXI століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08. Львів, 2005. С. 8.

В основі лексичних особливостей газетного дискурсу лежить загальноповивана лексика, оскільки вона представлена у всіх типах літературного, книжково-писемного та усно-мовленнєвого матеріалу. Широке використання в газетному дискурсі власних імен та назв робить повідомлення конкретним і співвідносить його з певними особами, соціальними інститутами, адміністративними закладами чи географічними районами. В денотативному плані лексика газетного дискурсу містить великий відсоток абстрактних слів, хоча інформаційне наповнення, як правило, характеризується конкретикою. В плані конотацій відмічається велика кількість не стільки емоційної, скільки оцінної та експресивної лексики¹².

Дистинктивні семантичні особливості газетного дискурсу реалізуються в так званих медіатопіках (англ. buzz-topics), які є сталими, регулярно висвітлюваними темами, що відображають зміст медіатексту. Вони структурують інформацію й упорядковують динамічно змінювану картину соціальної реальності. Набір медіатопіків є частково універсальним, частково національно-специфічним: так, наприклад, однією із постійних тем для британських засобів масової інформації є висвітлення подробиць життя членів королівської сім'ї та високопоставлених політиків, у тематиці українських газет значну долю займають повідомлення про корупцію та кризу¹³. За тематикою медіатопіки можна розподілити на такі групи: політика, бізнес, спорт, культура, погода, новини міжнародного, державного і регіонального життя тощо.

Зарубіжні науковці пропонують власні тематичні класифікації медіатопіків газетного дискурсу, наприклад: політика, економіка, події за кордоном, події в країні, (нещасні) випадки та спорт¹⁴, із подальшою деталізацією. Наприклад, блок «бізнес-новини» представлений в англійському газетному дискурсі наступним чином: новини від корпорацій, фірм і компаній; портрети представників ділового світу; інформація про нові продукти, технології; відомості про цінову політику, рівень безробіття тощо; аналітичні матеріали про економічні тенденції та перспективи; відносини робочої сили та управлінського апарату¹⁵.

У західноєвропейському та північноамериканському демократичному світі взаємодія влади і суспільства базується на механізмах

---

¹² Потапенко С. І. Орієнтаційний простір англійських журнальних текстів: досвід лінгвокогнітивного аналізу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. Філологічні науки*. 2005. С. 27.

¹³ Яцимирська М. Г., Драган Н. А. Медіатекст як продукт журналістської творчості (психолінгвістичний аналіз логічного сприйняття та емоцій). *Вісник Львівського ун-ту. Сер. Журналістика*. 2007. Вип. 30. С. 271–274.

¹⁴ Hartley J. *Understanding News*. London, New York : Methuen, 1982. P. 79.

¹⁵ Hughes R. *Crossroads, U. S. A.: Discovering American Culture with the Daily Newspaper*. Lincolnwood, Illinois : National Textbook Company, 1998. P. 145.

двостороннього зв'язку між елітами і громадськістю та наданні інформаційних послуг населенню, зокрема через засоби масової інформації. Обмін інформацією є важливою ланкою в системі державного управління, оскільки повнота, якість і достовірність інформації, що використовується для прийняття соціально-політичних рішень, визначає їхню правомірність та дієвість¹⁶. Тому, політична проблематика є однією із найпоширеніших у газетному дискурсі, в межах якої відбувається розповсюдження інформації про діяльність владних структур, політиків, державне управління і здійснення влади в суспільстві. Статті політичної тематики мають допомагати громадянам у вивченні державних питань, роз'яснювати альтернативні варіанти державної політики і сприяти формуванню обґрунтованої громадської думки. Журналісти виступають як посередники між вищим політичним колом та суспільством, змістовно і зважено інформуючи громадськість та адресуючи політикам критичні питання від своєї читацької аудиторії.

В англомовному газетному дискурсі також порушуються питання екології. Екологічну інформацію можна розділити на два блоки: «природа» і «людина». Блок «природа» включає в себе публікації про стан землі, води, повітря, природних ресурсів у всьому їх різноманітті. Не менш об'ємним є блок «людина»: все більше статей присвячується здоровому способу життя, а отже, здоровому природньому середовищу. У рамках медіатекстів екологічного змісту виділяють найбільш висвітлювані теми: 1) енергетика, енерго- і ресурсозбереження; 2) великі річки та ліси, опустелювання і вирубка лісів; 3) екологічно чиста і безпечна продукція; 4) відходи виробництва та споживання, їх переробка; 5) нові нетрадиційні рослини і перспективи їх використання (генномодифіковані продукти); 6) проблеми змін світового клімату¹⁷. Під час висвітлення екологічних питань адресант англомовного газетного дискурсу схильний до надмірної драматизації фактів, концентрації на сенсаційності, критичних та катастрофічних подіях, незбалансованого подання екологічної теми, що більше тяжіє до негативних прикладів, а також до поверховості викладу матеріалу з питань екології.

Соціальна та релігійна тематика порушує нагальні питання та проблеми соціокультурного характеру, зокрема проблеми культурного плюралізму, соціальної нерівності та різних типів дискримінації, інвалідності, безробіття, бідності, іміграції / еміграції, молоді, сім'ї тощо. Статті релігійної проблематики мають на меті інформувати

---

¹⁶ McLuhan M. *Understanding Media: The Extension of Man*. N. Y.: MIT Press, 1994. Pp. 88–101.

¹⁷ Doulton H., Brown K. Ten years to prevent catastrophe? Discourses of climate change and international development in the UK press. *Global Environmental Change*. 2009. № 19. P. 193–195.

громадськість про церковно-релігійні події як загальнодержавного характеру, що мають значення для всього суспільства, так і ті, що стосуються життєдіяльності певної релігійної громади, окремої релігійної організації; висвітлювати діяльність церковно-релігійних організацій, давати достатній обсяг інформації для розуміння громадськістю принципів та особливостей функціонування тих чи інших релігійних структур; роз'яснювати у максимально доступній формі релігійні доктрини і вчення, їхні переваги та недоліки, еволюцію, місце в історії держави, значення для народу, що дозволяє сформувати у читацької аудиторії уявлення про релігійну панораму в країні; розповідати про церковні традиції, релігійні вірування народу з метою повернення нації до духовних джерел, передання історичного досвіду у вирішенні суспільно-політичних, культурних і моральних проблем¹⁸.

Висвітлення теми культури у газетному дискурсі охоплює огляд та аналіз кінофільмів, театральних постановок, літературних творів, а також їх новинок, а медіатексти містять інформацію про авторів, акторів, режисерів та інших діячів культури¹⁹. Серед проблематики газетного дискурсу також можна виділити спорт: значну частину газетної площі займають матеріали про національний вид спорту (наприклад, футбол у британців, американський футбол у США), інші види спорту. Засоби масової інформації також відіграють значну роль у формуванні відношення громад до олімпійського спорту – вони в змозі або викликати інтерес до нього, або знівельовати його.

Отже, газетний дискурс конструє світ людей, їхню соціальну реальність як подієвий простір та слугує для комунікації, організації, впровадження ідеологій, культурно-освітньої просвіти, відпочинку. Соціальна реальність британського суспільства як частини євроатлантичної соціокультурної спільноти пов'язана з демократичними цінностями та нормами комунікації, серед яких – рівність, свобода, справедливість, плюралізм, толерантність, повага, залученість.

Передумови виникнення таких цінностей полягають у прозорості і відкритості соціального устрою сучасних демократичних суспільств, що привело до факту співіснування і необхідності терпимого ставлення до різноманітних соціальних, культурних, етнічних відмінностей, певного нейтрального відношення до представників різних етнічних груп, їхніх вірувань, моральних, професійних та етичних норм, системи цінностей, способу мислення. Мовне втілення толерантності як

---

¹⁸ Гриценко О. М., Шкляр І. В. Основи теорії міжнародної журналістики. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2002. С. 126.

¹⁹ Dominick J. The Dynamics of Mass Communications. N. Y. : Mac-Grow Hill, Inc. 1990. P. 111.

суспільної й індивідуальної цінності та соціокультурної норми реалізується в лінгвопрагматичній категорії політкоректності.

Для дослідження категорії політкоректності у функціонально-прагматичному аспекті в межах дискурсивного простору англomовних, зокрема британських та американських онлайн газет, найбільш доцільними та ефективними методами виявляються дискурс-аналіз та прагматичний аналіз, що орієнтований на вивчення певних комунікативних стратегій реалізації маніпулятивного впливу на аудиторію.

2. Методологія вивчення політичної коректності

як культурно-мовного феномену та лінгвопрагматичної категорії

Дискурс-аналіз як метод та підхід до вивчення природи мови у зв'язку з центральними концептами соціальних наук²⁰ є дієвою теоретичною базою вивчення та реконструювання соціальної реальності, а також декодування та інтерпретації смислів, в неї закладених. Він враховує процеси, в яких і за допомогою яких соціальна реальність конструюється та підтримується. Соціальна реальність виробляється та актуалізується в межах дискурсів, а соціальні взаємодії не можуть бути повністю зрозумілими без співвіднесення з тими дискурсами, в яких формуються їхні значення²¹. Отже, дискурс-аналіз досліджує дискурси і їхню реалізацію за допомогою різних текстів, хоча дискурси існують поза конкретних текстів, що їх складають²². Принциповою ознакою дискурс-аналізу є його орієнтування на вивчення зв'язків між текстом, дискурсом і контекстом.

Результати дослідження реалізації категорії політкоректності у функціонально-прагматичному аспекті в англomовному газетному дискурсі, викладені в цій частині монографії, ґрунтуються на аналізі прагматичних функцій політкоректної лексики в текстах статей англomовних британських та американських інтернет-видань газет *The Times*, *The Guardian*, *The Telegraph*, *The New York Times*, *The USA Today*, *The Washington Post*, які були відібрані методом суцільної вибірки за тематичним критерієм їх відповідної рубрикації.

З'ясуємо сутність політичної коректності через розмаїття підходів та оцінок цього культурно-мовного феномену та лінгвопрагматичної категорії вітчизняною та закордонною науковою спільнотою. Як відомо,

---

²⁰ Gee, James P. *An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method*, Routledge. London, 1st edition. 1999. P. 11–13.

²¹ Phillips N., Hardy C. *What Is Discourse Analysis? Discourse Analysis: Investigating Processes of Social Construction*. N. Phillips and C. Hardy (Eds.) Thousand Oaks, CA: Sage. 2002. P. 2.

²² Fairclough N. *Discourse, Social Theory, and Social Research: The Discourse of Welfare Reform*. *Journal of Sociolinguistics*. 2000. №. 4(2). P. 163–195. URL: <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00110>

мова тісно пов'язана із менталітетом, культурою, традиціями її носіїв, тому в ній відображається велика кількість суспільних процесів і явищ.

Передумовою виникнення ідеї політичної коректності як нової культурно-поведінкової та мовної тенденції стала сучасна глобалізована культура. Вона призвела до появи цього культурного й мовного феномену, який став невід'ємною частиною міжнародної лінгвокультури і неминуче позначився на розбудові суспільних відносин. Саме з цих причин у сучасній лінгвістиці, соціолінгвістиці помітною є увага до питань прагматичного характеру, зокрема впливу мови на суспільство. Міркування щодо необхідності політичної коректності в мові базується на лінгвістичній гіпотезі Сепіра-Уорфа про залежність типу мислення і поведінки членів мовного колективу від типу мови. Розуміючи, що певні слова і словесні конструкції можуть призводити до відповідної поведінки людей, послідовники гіпотези дійшли висновку, що лінгвістичний детермінізм дозволяє, шляхом встановлення спеціальних норм мовного етикету, працювати над створенням єдиного комунікативного простору і програмувати толерантну лінгвістичну поведінку усіх учасників комунікації, наприклад, людина, яка з дитинства називає інваліда «людиною з обмеженими фізичними можливостями», ставитиметься до інвалідів інакше, ніж та, що називає інваліда «калікою»²³. Отже, зазначена гіпотеза стала одним з головних фундаментів доктрини політичної коректності, що пропонує знаходження нейтральних або навіть емоційно-позитивних заміників образливим і табуйованим виразам, які зачіпають почуття і гідність індивідуума, вражають його мовною нетактовністю або прямолінійністю відносно расової і статевій приналежності, віку, стану здоров'я, соціального статусу, зовнішнього вигляду тощо.

В останні десятиліття проблема політкоректності та її основні аспекти перебувають у фокусі наукових розвідок лінгвістів, політологів, філософів, соціологів, психологів, культурологів, що свідчить про багатоаспектність цього феномену та дискусійність питання його категоріального статусу. Газетний дискурс, конструюючи світ людей та спонукаючи їх до певних дій, слугуючи платформою впровадження та розповсюдження світоглядних ідеологій, є чи не ідеальним комунікативним простором для просування ідей політкоректності як соціокультурного процесу і однієї з політичних субкультур.

Закономірно, що політична коректність як нова мовна тенденція виникла в англосаксонській лінгвокультурі (зокрема, в США), адже, поперше, в ній індивід та індивідуальність знаходяться в центрі ціннісних та світоглядних установок, іншими словами, вона є індивідоцентричною

---

²³ Завадська О. В. Пейротативний аспект політкоректності. *Studia Linguistica*. 2011. № 5. С. 354.

(на відміну від державоцентричної) культурою, а по-друге, саме в англomовних країнах (перш за все, у США та в країнах Співдружності націй) населення складається із представників різних народів і рас, тому міжнаціональні, міжкультурні та міжетнічні проблеми стоять в них особливо гостро. Соціокультурним тлом появи цієї лінгвопрагматичної категорії стало постійно зростаюче невдоволення африканців зафіксованими в англійській мові проявами расизму. Феміністичний рух також перейняв цю ідеологію і почав використовувати її у боротьбі за права жінок. Існує також думка, що передумовою виникнення поняття «політична коректність» було словосполучення «правильне (коректне) мислення», яке вперше вжив голова комуністичної партії Китаю Мао Цзедун. Воно означало «суворе дотримання лінії партії»²⁴.

Політична коректність як культурно-поведінкова категорія у своїй сучасній формі стала поширюватися на початку 80-х років ХХ століття в США. Традиційно виділяють наступні причини розвитку політичної коректності в США: 1) багатонаціональний склад населення США. Цей фактор вимагав брати до уваги інтереси усіх етнічних груп, особливо афроамериканців, латиноамериканців та індіанців; 2) високий рівень індивідуальних і колективних свобод, завдяки яким в США існують численні організації, які відстоюють права національних, сексуальних меншин, інвалідів; 3) зміцнення організацій феміністичного руху²⁵.

З точки зору формування картини соціального світу в доктрині політичної коректності провідна роль виділяється суспільно-політичній лексиці. Мова – це не тільки спосіб комунікації, але й як засіб формування уявлень про соціальний світ. Саме суспільна лексика створює специфічну реальність у формі уявлень про характер суспільних відносин. Проте, доктрина політкоректності ґрунтується перш за все на понятті «нейтральна мова» (англ. “neutral language”), яка звільнена від мовних зворотів, котрі ображають почуття чи гідність особи, порушують її людські права. Така нейтральна мова покликана протистояти мові ворогування (англ. “hate speech”) – мові виключення, чвар, репресії, ворожості, яка має бути виключена із вжитку. Прихильники доктрини політкоректності наполягають на тому, що її дотримання не означає бажання уникати незручних тем, а навпаки, свідчить про бажання говорити про проблеми по-іншому. Саме встановлення й утвердження в суспільній свідомості спеціальних норм мовного етикету допоможе створити особливий спільний комунікативний простір для толерантної поведінки всіх учасників комунікації.

---

²⁴ Safire W. On Language. Times Books, 1981. P. 43.

²⁵ Howe I. The Value of the Canon. Are You Politically Correct? Debating America's cultural standards. F. J. Beckwith, M. E. Bauman (Eds.), Buffalo: Prometheus Book, 1995. P. 138.

Політична коректність спочатку була спрямована проти проявів сексизму та етнічних упереджень. З плином часу це поняття значно розширилося і тепер включає сукупність культурно-поведінкових і мовних норм, прийнятих в суспільстві, які спрямовані на недопущення дискримінації за національною та расовою належністю, сексуальною орієнтацією, статтю, віком, станом здоров'я, зовнішнім виглядом та іншими ознаками. В деяких контекстах це поняття інтерпретується як прагнення прикрити, завуалювати негативні фактори в політичних та соціальних сферах.

У суспільно-політичній та науковій спільноті існують суперечливі оцінки феномену політичної коректності: її прихильники вбачають у ній засіб попередження або пом'якшення можливих та реальних соціальних конфліктів, культивування високої політичної й правової свідомості суспільства, а тому позиціонують її як єдину соціально і морально прийнятну перспективу, як позицію та спосіб життя, що задається певним уявленням про особистість та її суспільну цінність і базується на ідеї приборкання соціального зла.

Противники розглядають це явище як певну загрозливо-серйозну тенденцію, як замах на традиційні ліберальні цінності, зокрема на свободу слова. Критичне оцінювання політкоректності варіює від іронічного висміювання до категоричного неприйняття. Політкоректність інколи трактується як отруйна інтелектуальна загроза сучасності, котра здатна підірвати світоглядні основи американського суспільства та всієї західноєвропейської цивілізації. Можна стверджувати, що поняття «політична коректність» є дещо невдалим через означник «політична», тому що підкреслює скоріше раціональний вибір по політичним (нещирим) мотивам на противагу істинній турботі про людські почуття, прагненню до фактичності і мовного вираження доброго ставлення до людей.

Проблему політичної коректності із культурологічного та соціально-політичного ракурсу досліджували М. Ю. Палажченко, О. І. Бондаренко, Ю. Л. Гуманова, К.С Шаров, У. Еко, Дж. Адлер, А. Блум, Д. ДеСуза, У. Сафайр. Лінгвістичні аспекти цього явища були досліджені в наукових роботах С. Г. Тер-Мінасової, Н. Г. Комлева, В. В. Паніна, В. П. Москвіна, Л. В. Цурікової, Д. Бернштейна, Ф. Франка, М. Р. Макміна, С. Нейгла та інших.

Поняття «політична коректність» внаслідок своєї неоднозначності тлумачиться різними дослідниками по-різному. Більшість дефініцій політкоректності фокусують увагу на такій її характеристиці, як прагнення уникнути образи, дискримінації певних груп населення за будь-яким чинником. Завданням політкоректності вважається позбавлення суспільства від стійких та конотативно-негативних етностереотипів, які

є темами-табу і варіюють від етносу до етносу: тема, що може бути нейтральною в межах однієї етнокультури, виявляється неприйнятною у ментальному та комунікативному просторі іншої. Таким чином, ця категорія є свого роду ідеологічним заміном, що, будучи позбавленим глибокого змісту, виступає як символічний образ та коригування мовного коду. Політкоректність як явище безпосередньо пов'язана з притаманною США ситуацією культурного плюралізму та засадами політики мультикультуралізму.

Політична коректність визначається як стиль мовлення, ідеї, політика, поведінка, що мають мінімізувати образу расових, релігійних, соціальних чи інших груп²⁶ через прибирання з мови та з мовлення тих слів і виразів, які можуть зачепити почуття людини мовною безтактністю, образити особу прямою вказівкою на стан здоров'я або вік, расову та статеву належність, сексуальну орієнтацію, соціальний статус, зовнішність²⁷. Отже, у політкоректності домінують роль відіграє мовний та культурно-поведінковий аспекти. Мовний аспект політичної коректності виявляється в пошуку нових засобів мовного вираження та коригуванні мовного коду. Культурно-поведінковий аспект орієнтований на введення норм, які регулюють ставлення до таких речей, як права меншин, гендерна рівність, захист навколишнього середовища.

Д. Крістал пов'язує політичну коректність з офіційною номінацією, поняттями образи, її мінімізації, збереження гідності²⁸. Лінгвіст зауважує, що ідея політичної коректності сприяє ввічливому ставленню та індивідуальному підходу при спілкуванні, проте розмірковує і над негативними наслідками цього феномена, а саме: побоювання щодо потенційної образи людей навіть нейтральною лексикою, в результаті чого відбуваються процеси її уникнення та вигадання штучних, відірваних від реалій зворотів, або зворотів описового характеру, що протирічать закону мовної економії. Наприклад, внаслідок того, що прикметник "*black*" на позначення людини із темною шкірою набув негативної конотації (конотації образи, приниження), з'явилася тенденція до уникнення вжитку цього прикметника в інших контекстах. В результаті таких міркувань словосполучення "*black coffee*" перетворилося на "*coffee without milk*", "*black magic*" на "*illegal magic*", а спроби підібрати заміник лексемі "*blackboard*" взагалі потерпіли б фіаско, якби не виникнення в позамовній реальності білих дошок ("*whiteboards*").

---

²⁶ Wilson J. The Myth of Political Correctness: The Conservative Attack on High Education. Durham, Duke University Press, 2001. P. 22–30.

²⁷ Bernstein D. You Can't Say That! The Growing Threat to Civil Liberties from Antidiscrimination Laws. Cato Institute, 2003. P. 95.

²⁸ Crystal D. A Little Book of Language. Yale University Press, 2011. P. 218.

Інтерпретацію культурно-поведінкового аспекту політичної коректності надає американський дослідник Вільям Лінд, який, розглядаючи соціально-філософські витoki цього феномену, називає його «культурним марксизмом» та описує його серйозні наслідки²⁹. У якості аргументів для проведення такої паралелі науковець наводить наступні міркування. По-перше, обидва явища – це тоталітарні ідеології, які завжди ґрунтуються на трактуванні реальності через призму певної філософії як незаперечної істини. Тоталітарна природа політичної коректності найкраще проявляється в американських університетах та коледжах, де кожен, хто переступає дозволenu межу мовленнєвої поведінки, має юридичні проблеми: на нього накладуть штраф або інший вид покарання. По-друге, «культурний марксизм» (він же – політична коректність) подібний до економічного, адже обидва оперують одним єдиним чинником при поясненні розвитку історії. Порівнюючи економічний та культурний марксизм, Білл Лінд зазначає, що згідно з економічним марксизмом, хід історії визначається характером власності засобів виробництва, в той час як в межах культурного марксизму рушійною силою історії є чинник влади: лише певні групи людей, що об'єднані расово, гендерно тощо, мають вплив над іншими групами. По-третє, подібно до того, як в рамках економічного марксизму одні групи людей (робочий клас та селянство) апріорі мають перевагу над іншим (буржуа та капіталістами), політична коректність як «культурний марксизм» визначає певні соціальні групи хорошими (феміністки, афро-американці, латиноамериканці, гомосексуалісти тощо), оскільки вони вважаються жертвами, а отже, автоматично заслуговують на привілейоване місце в суспільстві, незважаючи на те, чим вони займаються. По-четверте, обидва марксизми будуються на стратегії позбавлення (експропріації) привілеїв. Наприклад, подібно до того, як за умов економічного марксизму буржуазію позбавили усіх форм власності, так і при «культурному марксизмі» представники білої раси позбавляють преференцій у бізнесі, освіті, індустрії розваг на користь представників інших «менш привілейованих» груп (наприклад, компанії, головами яких є представники білої раси, не отримують контрактів, тому що перевага віддається компаніям, де власниками є латиноамериканці чи жінки, незважаючи на рівень розвитку цих компаній та майбутні перспективи, а білошкірі студенти з відмінними показниками навчання не отримують місця в університетах, тому що ці місця вже зарезервовані для темношкірих студентів, навіть якщо в них гірші показники навчання). По-п'яте, обидва використовують методи аналізу, що автоматично надають очікувані результати. Для класичного

---

²⁹ Lind B. The Origins of Political Correctness. Accuracy in Academia. 2000. URL: <http://www.academia.org/the-origins-of-political-correctness>.

марксизму – це марксистська економіка, для культурного – це метод деконструкції. Останній дозволяє позбавити будь-який текст його вихідного смислу та «перезавантажити» його іншим, бажаним. Так, усі твори Шекспіра виявляються просякнутими ідеями пригнічення жінок, а Біблія визнається гендерно та расово упередженою.

Критики ідеології та практики політкоректності справедливо зазначають, що вона не спрямована на розв’язання реально існуючих проблем: замість удосконалення суспільства ця доктрина сфокусована на вдосконаленні лексики. Так, мовознавець Стефан Нейгл вважає, що зміна норм мовленнєвої поведінки та примусові прийоми коригування мовного коду не зможуть призвести до реального вирішення соціокультурних проблем і конфліктів англомовного світу, а навпаки стануть загрозою для демократичних свобод людини. Отже, політична коректність слугує лише засобом створення комунікативної парареальності, позитивної самопрезентації та формальної ввічливості³⁰.

Політична коректність, з одного боку, дає можливість людям певних расових, релігійних, соціальних чи інших груп відчутти себе особливими, а з іншого боку перешкоджає формуванню комунікативних навичок у багатокультурному суспільстві³¹. Ця культурно-поведінкова категорія не перетворює атмосферу під час спілкування на доброзичливу, натомість змушує нервувати тих людей, що належать до більшості, але мають обмежувати себе у виборі лексичних одиниць. Такі обмеження для більшості висловлюватись відкрито відбиваються на процесі спілкування з меншістю: виникає страх обговорення «неполіткоректних» тем, що сприяє формуванню негативного стереотипу цього феномена, породжує непорозуміння, конфлікти та недовіру³².

Сучасні настанови політкоректності здатні перетворити навіть традиційний західноєвропейський фольклор, зокрема казки, на абсурдні спотворені та одномірні художні конструкти, позбавлені природніх номінацій. Так, наприклад, Червона Шапочка із «*маленької дівчинки*» (“*a little girl*”) перетворюється на «*молоду особу*» (“*a young person*”), а Фея із Попелюшки – на «*казкову хрещену особу*» (“*fairly godperson*”), адже вказівка на стать особи вважається проявом сексизму. Румпельштильцхен із німецького фольклору стає не просто бідним мельником, а «*малозабезпеченим*» (“*economically disadvantaged*”), адже згідно з доктриною політкоректності недоцільно говорити прямо про матеріальний

---

³⁰ Nagle S., Sanders S., Fain M. What is Political Correctness Doing to the English Language. VIEWZ-Vienna English Working Papers № 7. 1998. P. 62.

³¹ Ely R. J., Mayerson D., Davidson M. N. Rethinking Political Correctness. *Harvard Business Review*. 2003. URL: <https://hbr.org/2006/09/rethinking-political-correctness>.

³² Колтунов О. Ю. Політична коректність: концептуальні основи та технологічні прийоми : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ : Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України, 2005. С. 13.

стан особи, тому такі поняття як “*poor*” чи “*rich*” замінюються політично коректними відповідниками³³. Тож, навіть через фольклор та канонічні тексти здійснюються спроби сформувати у самосвідомості сучасної людини образ такої собі безстатевої істоти універсальної / нейтральної ідентичності, без права та спроможності на гострий публічний суспільно-політичний діалог.

Евфемізація, будучи тенденцією частого використання у мовленні емоційно-нейтральних слів чи виразів, що використовуються замість синонімічних їм слів та виразів, які здаються мовцю грубими чи нетактовними, може трактуватися як один із способів реалізації політкоректності, особливо враховуючи ідентичність прагматичної складової цих двох понять, хоча вони не є тотожними. Нетотожність цих двох лінгвопрагматичних категорій обґрунтовується наступними двома характеристиками. По-перше, суттю евфемістичного перейменування є «позитивізація» денотата, що і є головною метою евфемії, в результаті чого відбувається зміщення прагматичного акценту з аморальної дії на шляхетний мотив, з несприятливих наслідків на вагому і поважну причину, з примусу на вільний вибір, з насильництва на природний хід подій, з глобального характеру проблеми на її окремий випадок тощо³⁴. Крім того, евфемізми використовуються як стилістичні тропи, що виконують роль пом'якшення через механізм референційного зміщення, що у когнітивному аспекті є відмовою від прямої номінації та реалізується через перефразування. Суттю ж доктрини політичної коректності є нейтралізація негативних наслідків соціального розмежування, зафіксованого в мові, тобто в цьому випадку працює механізм референційного заміщення. По-друге, політична коректність – не тільки мовне, але й соціокультурне явище та культурно-поведінкова норма постмодернізму, в той час як евфемізми визначаються лише як мовне явище лексичного та синтаксичного рівнів.

Враховуючи наданий вище огляд сучасного стану наукової розробки питання категорії політичної коректності, визначаємо її як сукупність мовних та культурно-поведінкових норм, які обмежують ступінь пригнічення людської гідності через приналежність індивіда до менш привілейованих в суспільстві етнічних, гендерних, соціальних, вікових груп або за станом його здоров'я, виглядом, звичками тощо, а також вуалують неприємні для людини процеси та явища (війна, криза, смерть тощо).

---

³³ Garner J. F. *Politically Correct Badtime Stories: Modern Tales for Our Life and Times*. N. Y. : Souvenir Press, 2012. P. 6–28.

³⁴ Серажим К. Евфемізація у політичному дискурсі. Наукові записки Інституту журналістики. К., 2004. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1486>

Слідом за Пенелопою Браун та Стівеном Левінсоном, що досліджували принципи конструктивної ввічливої комунікації, під політкоректними одиницями ми розуміємо одиниці вторинної номінації з відносно позитивною конотацією, що використовуються для заміни прямих найменувань, вживання яких з соціально чи психологічно зумовлених причин вважається небажаним³⁵.

3. Типологія прагматичних функцій політкоректних одиниць в англomовному газетному дискурсі

Прагматичний аспект лексичного значення мовних одиниць надає додаткову інформацію про учасників комунікації і фіксує відношення між знаком та його інтерпретатором (людиною, людським колективом), який користується даним знаком, в структурі знакового процесу. Прагматичний компонент мовної одиниці – це закріплене в самій лексемі, або афіксі, або граемі, або синтаксичній конструкції ставлення мовців до дійсності, змісту висловлюваного, адресата³⁶. Крім того, прагматичний аспект значення в семантичній структурі мовної одиниці містить вказівку на те, як це найменування співвідноситься з певною комунікативною ситуацією, зокрема формальною – нейтральною – неформальною. У семантиці мовної одиниці закріплена вказівка на той регістр, в якому вона переважно функціонує.

Між семантикою і прагматикою існує складний діалектичний зв'язок – своєрідна дифузія. Так, у розумінні Дж. Ліча, семантика передбачає смисл, а прагматика – силу, що впливає на реципієнта³⁷. Тому, аналізуючи особливості вербалізації політично коректних термінів в англomовному газетному дискурсі, варто брати до уваги їх прагматичні особливості.

У результаті своєї прагматичної варіативності – розповсюдження за межі соціальних діалектів – політкоректні одиниці втрачають свій евфемічний ефект та переходять з розряду слів з меліоративним характером до розряду прямих найменувань об'єктів чи явищ. Виходячи з цього, змінюється й прагматична спрямованість лексеми: замість приховування соціальних, економічних та інших проблем мовна одиниця набуває негативного значення, і слова, що до цього були політкоректними, в подальшому потребують нової заміни.

На основі прагматичних особливостей вживання політкоректних одиниць виділяють наступні їх функціонально-прагматичні функції:

---

³⁵ Brown P., Levinson S. *Politeness: Some Universals in Language Usage*. Cambridge : Cambridge University Press, 1987. P. 7–8.

³⁶ Бацевич Ф. С. *Нариси з лінгвістичної прагматики* : монографія. Львів : ПАІС, 2010. С. 56.

³⁷ Leech G. *Principles of Pragmatics*. London, New York : Longman, 1983. P. 17.

вуалітивна, кооперуюча, превентивна, риторична, елевативна, конспіративна та дистортивна³⁸. Беручи за основу запропоновану класифікацію та дослідивши функціонування політкоректних одиниць в текстах, що формують англомовний газетний дискурс, методами прагматичного аналізу та дискурс-аналізу, ми виокремили чотири основні групи політкоректних одиниць в залежності від їхньої домінантної прагматичної функції, яку вони виконують в зазначеному типі дискурсу: вуалітивну, превентивну, елевативну та дистортивну. Розглянемо кожну із цих груп політкоректних одиниць через інтерпретацію їхнього функціонально-прагматичного спрямування.

Вуалітивна прагматична функція виявляє прагнення адресанта приховати аспекти дійсності, про які він не бажає говорити відверто. Вуалітивна функція виконується усіма без винятку лексичними одиницями політичної коректності; інші функції діють як другорядні щодо вуалітивної та можуть бути більш або менш вираженими. Особливо чітко ця функція реалізується в мовленні політиків, громадських діячів та в редакторських статтях. Щоб приховати реалії, які можуть викликати негативну реакцію, використовуються одиниці на зразок *game (war)*, *rectification of frontiers (deportation)*, *transfer of population (deportation)*, *to stretch the truth*, *to embroider the truth (to lie)*³⁹. Розглянемо приклади політкоректних одиниць в англомовному газетному дискурсі, що виконують вуалітивну прагматичну функцію.

Дотримуючись норм політичної коректності, нині пропонується не вживати слово "*refugee*", що перекладається як «біженець», «емігрант»⁴⁰. Так, наприклад, британське Інтернет-видання газети *The Guardian* повідомляє: "*In October, EU countries approved a plan to relocate 160,000 asylum seekers across the bloc, despite strong opposition from central and eastern European nations*"⁴¹. У цій статті автор використовує політично коректну лексичну одиницю "*asylum seeker*" (буквально: «той, хто шукає притулку»). Відбувається антонімічна зміна фокусу у семантичній структурі зазначеної одиниці (не «той, хто біжить» – "*a refugee*", а «той, хто шукає притулку»), яка виконує вуалітивну функцію з приховування проблеми біженців з країн так званого Третього Світу до Європейського Союзу.

Соціальне питання міграції із Мексики до Сполучених Штатів Америки, викликане бідністю широких верств мексиканців, виявляється хиткою проблемою для визнання та подальшого розв'язання перш за все

---

³⁸ Великорда В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2008. С. 7.

³⁹ Там само.

⁴⁰ Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>

⁴¹ The Guardian. URL: <http://www.theguardian.com/news/world-europe>

для мексиканської влади. Тож, американське онлайн-видання “The Washington Post”, розповідаючи на своїх шпальтах про зустріч президентів США, Мексики та прем’єр-міністра Канади, використовує політкоректні звороти для вуалювання цієї проблеми та применшення її масштабів: замість лексеми “poverty” вживається зворот “desperate circumstances”, замість “migration” – “the volatile issue”: “*We’re working together to address this challenge in a way that [...] protects the human rights of migrants escaping desperate circumstance*”, “*President Biden and Mexican President Andrés Manuel López Obrador on Tuesday vowed to reform and streamline the flow of migrants from Mexico to the United States, asserting they are getting control of the volatile issue*”⁴². Доктрина політкоректності, як бачимо, може завуальовувати неналежний ступінь діяльності державних органів влади щодо вирішення нагальних соціальних проблем, зокрема проблем бідності та безробіття.

Вуалітивна функція евфемізмів в газетних текстах простежується також для маскування низки негативних політичних процесів чи реалій, які зазвичай викликають негативну реакцію громадськості. Так, в уривку зі статті газети The Times: “*And according to new figures, several of the people charged for human trafficking tried to help undocumented migrants across the border – in violation of Danish law*”⁴³ знаходимо вживання політкоректної одиниці “undocumented migrants” (евфемічний заміник звороту “illegal migrants”), яка покликана пом’якшити категоричність оцінки тих людей, що опинилися у скрутних життєвих обставинах. Мотиваційним чинником використання евфемізму у цьому випадку є ввічливість, тому термін “undocumented migrant” вважається більш доцільним. Дослівно цей зворот перекладається як «мігрант, що не є задокументованим»⁴⁴, тобто не має відповідних документів. У словосполученні “illegal migrant” лексема “illegal” має більш негативне значення – мігрант, що порушує закон. Виходячи з потреби приховати соціальну проблему переселенців та замаскувати таке негативне соціальне явище, як несанкціонований перетин кордону, вживання нейтральної лексеми “undocumented” вважається політично коректним, якщо мова йде про мігрантів. Під впливом політичної коректності перше поняття (“illegal migrant”) змінило своє первинне значення з того, що містить оцінний компонент, на таке, що містить лише фактуальну складову (“undocumented migrant”).

Прикладом реалізації вуалітивної прагматичної функції політкоректних одиниць в англomовному газетному дискурсі може слугувати тенденція до уникання лексеми “lie”, що означає «неправдиві

---

⁴² The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/>

⁴³ The Times. URL: <http://thetimes/news/world/>

⁴⁴ Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>

твердження»⁴⁵. Натомість, зокрема на сторінках британського видання *The Guardian*, використовуються субститути, наприклад, “*terminological inexactitude*” (термінологічна неточність) та заміник дієслова “to lie” – “to be economical with the truth” (економити правду). З метою вуалювання правди, обходу неприйнятної манери спілкування та підтримки іміджу сторони, що використовує брехню як стратегію спілкування, автори статей використовують політкоректні відповідники, розширюючи або розмиваючи значення денотата.

Вуалітивна прагматична функція реалізується у статтях чи репортажах про расові та етнічні меншини. Так, наприклад, американське видання “*The USA Today*” повідомляє, що: “*Native American and Native Alaskan girls are a small fraction of the population, but they are over-represented in the juvenile justice system, whether they are living on or off the reservation*”⁴⁶. Етноніми “*Indian*” та “*Eskimo*” замінюються на політкоректні одиниці “*Native American*” та “*Native Alaskan*” відповідно, з метою визнання рівних прав для усіх етнічних груп, що проживають на території США. Запропоновані терміни вважаються більш точними з точки зору політичної коректності, оскільки вказують на факт докорінності походження цих етнічних груп.

Отже, вуалітивна прагматична функція спрямована на приховування та пом'якшення негативних явищ, процесів або певних особливостей предметів чи людей, про які на шпальтах газет не прийнято говорити прямо. Цю функцію виконують усі політкоректні одиниці.

Превентивна прагматична функція передбачає використання політкоректних одиниць як альтернативи давнім табу, які зберігаються у свідомості чи підсвідомості людини. Найчастіше цю функцію виконують політкоректні одиниці на позначення денотатів, пов'язаних із релігією, фізіологією чи анатомією людини, смертю, статевим життям тощо. Мотивацією вживання політкоректних лексичних одиниць на позначення понять, що входять до цих тем, є страх людини перед надприродними силами (основа релігійно-забобонних табу). Основними мотиваційними чинниками вживання вербальних субститутів сигніфікатів статевого життя, анатомії, фізіологічних функцій та людських вад виступають почуття сорому чи огиди⁴⁷. Розглянемо приклади політкоректних одиниць, що виконують превентивну прагматичну функцію в англomовному газетному дискурсі.

Політкоректними одиницями, що виконують превентивну прагматичну функцію у газетному дискурсі, є лексичні одиниці на

⁴⁵ Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>

⁴⁶ The USA Today. URL: <http://www.usatoday.com/story/news/nation>

⁴⁷ Великорда В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2008. С. 8.

позначення *смерті*. Різні лексикографічні джерела інформації зазначають, що лексема “to die” означає втрату, припинення процесу життя. Наведемо приклади декількох субститутів цього сигніфікату із поясненням їх функціонально-прагматичних особливостей. Розглянемо приклад заміни терміну-табу на політкоректну одиницю в одній із статей газети The Times: “*Japanese police have arrested a 67-year-old millionairess on suspicion of murdering her elderly husband, after it emerged that five of her previous partners had met untimely end under suspicious circumstances*”⁴⁸. Дослівно, “to meet untimely end” значить «зустріти завчасну смерть». Автор метафоризує (через семасіологічний виразний засіб персоніфікації) той факт, що усі чоловіки заарештованої мільярдерки втратили життя у розквіті сил за невідомих причин, що підштовхнуло поліцію запідозрити їхню спільну дружину в скоєнні навмисного злочину. Використаний політкоректний вислів, реалізуючи превентивну функцію, надає додаткову інформацію щодо можливої інтерпретації супутніх смерті жертв обставин.

Наведемо ще один приклад політкоректного висловлення для уникнення використання лексеми «вмирати». У статті британського газетного видання The Guardian, присвяченій північноірландському протестантському політику-лоялісту Іану Пейслі, читаємо: “*Ten months ago, Ian Paisley told an Orange Order march that Sinn Fein were “not fit to be in the government of Northern Ireland and it will be over our dead bodies if they ever get there”. Many observers did indeed believe that Stormont would only reopen when the 81-year-old had met his Maker*”⁴⁹. Слово-табу “to die” з негативним оцінним компонентом стало заміненям на позитивно-забарвлений вислів – “to meet one’s maker” (зустрітися з Творцем) в контексті натяку автора статті, з одного боку, на непохитність консервативних поглядів політика, а з іншого – на його літній вік, тим більше, коли той виразив свою непримириму позицію щодо можливого входу ірландських націоналістичних партій до уряду країни зворотом “*it will be over our dead bodies if they ever get there*”. Для уникнення спекуляцій щодо відвертого глузування над такою впертістю політика в похилому віці та для запобігання звинувачень в неповазі журналіст удається до евфемістичного звороту, який, проте, у поєднанні з емпатичними зворотами “...*did indeed believe*” та “...*Stormont would only reopen*” імплікує певну очікуваність смерті цього політика.

Прикладом політкоректної заміни лексеми “to die” з прагматичним значенням запобігання фрустрації слугує словосполучення “not to make it” (дослівний переклад – «не дійти до кінця»), яке автор статті в газеті The Guardian використовує у наступному уривку: “*Everyone’s affected,*

---

⁴⁸ The Times. URL: <http://thetimes/news/world/>

⁴⁹ The Guardian. URL: <http://www.theguardian.com/news/world-europe>

everyone has their own memories and their own narrative, and everybody has always tried to do the best they could. One of us didn't make it... And it was very difficult"⁵⁰. У контексті представленого опису життя як суміші переживань, спогадів, історій, намагань, втрат та здобутків політкоректний вираз "*one of us didn't make it*" передає несправжені сподівання, будучи консеквентом до свого референційного антецеденту "*everybody has always tried to do the best they could*". Евфемізм "*didn't make it*", виступаючи альтернативою дієслова "*died*", означає передчасну смерть як результат нещасного випадку чи намагань побороти хворобу. Первинним мотиваційним чинником евфемізації в цьому випадку виявляється бажання уникнути своєрідної *terra incognita*, що неодмінно викликає людський страх (а тому є темою-табу): повної безпорадності простих смертних перед фатумністю долі.

Такий самий характер функціональності притаманний політкоректним одиницям, що позначають *людські вади* (і фізичні, і розумові). Наприклад, у статті "*Academies' refusal to admit pupils with special needs prompts legal battles*" британського видання The Guardian читаємо: "*There are up to 30 cases of children with special needs who have been refused an academy place, according to Ipsea, the special needs advice service*"⁵¹. По-перше, мова статті характеризується використанням специфічної для англійської мови структури речення: спочатку називаються особи – "*children*", а потім їх специфічні ознаки – "*with special needs*" (так звана "*people-first language*"), отже акцент робиться не на вадах, а на особистості. По-друге, відбувається зміна оцінної конотації з негативної ("*disability*") трактується «як хвороба чи стан здоров'я, що обмежує свободу дій, рух, потенційних можливостей і бажань»⁵²) на нейтральну (інтенціоналом звороту "*special needs*" є «спеціальний догляд за / піклування про людей, які його потребують через хворобу, фізичні чи розумові вади»⁵³). Первинним мотиваційним чинником евфемізації виступає бажання уникнути дискримінації. Більше того, змінюється семантика лексичної одиниці: семантичний фокус переміщується з фізичних чи розумових вад на потреби та специфічні засоби догляду за такими людьми. Факт, що особа є хворою, залишається поза увагою, проте підкреслюється, що вона, як і всі інші люди, має свої потреби, хоча і незвичні для пересічного громадянина.

Отже, превентивна прагматична функція політкоректних одиниць слугує для субституції слів-табу, що позначають поняття, пов'язані зі страхом, благоговінням, соромом чи провинною.

---

⁵⁰ The Guardian. URL: <http://www.theguardian.com/news/world-europe>

⁵¹ Ibid.

⁵² Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>

⁵³ Ibid.

Політкоректні одиниці виконують також **елевативну прагматичну функцію**, яка полягає у намаганні мовця певним чином вплинути на ціннісні установки адресата шляхом поліпшення його ставлення до повідомлюваного та спонукання до певних дій / трансформацій, як-от: зміна світогляду, позбавлення стереотипів тощо, наприклад: “*to re-engineer*” (замість “*to fire*”), “*de-luxe*” (замість “*expensive*”), “*economy*” (замість “*cheap*”), “*message*” (замість “*commercial*”). Для цього адресант представляє певні аспекти реальності у привабливішому світлі, підвищує низькі чи середні показники якостей, вмінь, ознак тощо. Здебільшого елевативними політкоректними одиницями номінуються неprestижні професії, товари, організації чи установи, що за інших обставин не привернули б уваги адресата: *large (medium-sized)*, *average-looking (ugly)*, *embalming surgeon (undertaker)*, *access controller (doorman)*, *sanitation engineer (dustman)*, *podiatrist, chiropodist (corn-cutter)*.

Аналіз політкоректних одиниць в текстах англomовного газетного дискурсу дозволяє стверджувати, що, реалізуючи функцію елевативності (піднесення), вони оптимізують чи, радше, нейтралізують негативні стереотипи щодо певної зовнішності, віку, типу виробничих відносин тощо. Одним зі стійких стереотипів з гендерною забарвленістю є стереотип щодо зовнішності жінок, нав'язаний суспільством і культурою споживання. Жінки, які не мають ідеальної фігури, що відповідає заданим стандартам (90–60–90), можуть страждати від низької самооцінки. Натомість, політична коректність намагається стерти ці стереотипи у людській свідомості через відповідне коригування мовного коду. Так, для пом'якшення суворості оцінки людей, найчастіше жінок, із пишними формами, уникається вживання лексеми “*fat*”, що значить «великий з огляду на надлишкову вагу»⁵⁴. Один із субститутів цього терміну – політкоректна одиниця “*plus-size*”, що тлумачиться як «розмір більший, ніж стандартний» [38]. Приклад вживання цієї політкоректної одиниці знаходимо у тексті інтерв'ю в газетному виданні The Guardian, в якому йдеться про професію моделі: “*Everyone said I had a pretty face, so it seemed possible. I just didn't know there was such a thing as a plus-size model*” [39]. Тут політкоректна одиниця «*a plus-size model*» використовується для підвищення статусу моделі із пишними формами через заміну образливого слова “*fat*”, що має негативне оцінне значення. Лексема “*plus-size*” не містить ніякої оцінки в своїй семантичній структурі, а лише констатує факт. Отже, таким чином усувається негативна оцінка як така.

У статті The Guardian, присвяченій автомобільній промисловості компанії Volkswagen, читаємо такий рядок: “*A few interesting things about the changing consumer behaviour of those of us who prefer to buy “pre-*

---

⁵⁴ Там само

*loved” motors have been revealed”*⁵⁵. Замість того, щоб ужити такий означник лексеми “car”, як “a used /second-hand”, автор статті використовує політкоректну одиницю “pre-loved”. І хоча значенням прикметника “pre-loved” є «такий, що вже був у чіємусь вжитку»⁵⁶, акцент робиться на тому, що річ була улюбленою (лексема “loved”), а отже, про неї добре піклувалися – значення словосполучення «ненова машина» розширюється і до нього додається ще й семантичний компонент «гарний стан автівки внаслідок належного утримування». Таким чином, статус автомобіля з пробігом підвищується.

У статті газетного видання The Telegraph під назвою “Morgan re-engineers to cut one-off costs”, наводиться пряма цитата власника фірми, що займається виправкою металів, щодо вимушених звільнень: “The need for further restructuring isn’t a nicety, it is something we need to do. It can’t be a sentimental process”⁵⁷. Замість лексеми із негативною конотацією “firing”, що означає «усунення з роботи»⁵⁸, живаються політкоректні одиниці “restructuring” та “re-engineers”. Субститут

“to re-engineer” вказує на «процес зміни та удосконалення способу виконання роботи та принципів компанії»⁵⁹, а основною семою у замініку “restructuring” виступає «процес організації компанії, бізнесу системи по-новому для кращого та ефективнішого функціонування»⁶⁰. Обидва замініки мають спільний елемент у своїй семантиці – «удосконалення» і сприймаються носіями мови позитивно. Проте, звільнення людей завжди викликає негативні емоції, тому для того, щоб представити непопулярний крок у позитивному світлі та змінити ставлення суспільства до масового звільнення, власник фірми замінило слово із негативною конотацією на політкоректні одиниці. Таким чином, і в мовному коді, і в позамовній дійсності негативне явище представлене як необхідний крок, що призведе до покращення функціонування компанії, а, отже, громадськість може сприйняти його позитивно.

Отже, елевативна прагматична функція політкоректних одиниць слугує як засіб підняття престижу певних професій і явищ та представлення подій і речей у позитивному, дещо поліпшеному ракурсі.

Дистортивна прагматична функція політкоректних одиниць полягає у спотворенні відображення соціальної дійсності у свідомості адресата. Вона є близькою до вуалітивної, проте завуальовування інформації набуває більших масштабів. Політкоректні одиниці, що виконують цю функцію, використовуються для найменування найнеприємніших

---

⁵⁵ The Guardian. URL: <http://www.theguardian.com/news/world-europe>

⁵⁶ Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>

⁵⁷ The Telegraph. URL: <http://www.telegraph.co.uk>

⁵⁸ Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>

⁵⁹ Ibid.

⁶⁰ Ibid.

для адресанта аспектів дійсності: війна та воєнні дії; жертви, що пов'язані з ними; економічна / політична криза⁶¹. Розглянемо приклади політкоректних одиниць у цій прагматичній функції залежно від їх семантики.

Одиниці, що позначають **війну** та **воєнні дії**, мають низку політично коректних відповідників. Так, у статті американського газетного видання *The Washington Post* про загарбницьку зовнішню політику Росії лексема “war” замінена політично коректною мовною одиницею “conflict”: “*But with limited, consequential interventions in two conflicts, Ukraine and Syria, in the past two years, President Vladimir Putin had shown the Russian military’s growing proficiency as well as his appetite to use force to achieve his greater geopolitical goals*”⁶². І хоча одним із лексико-семантичних варіантів лексеми “conflict” є «бойові дії із залученням зброї»⁶³, саме лексична одиниця “war” передбачає довгостроковість та більшу кількість жертв, тому, “conflict” звужує семантику слова “war” та виконує дистортивну функцію, тобто викривляє огидні для суспільства аспекти дійсності та відвертає від них увагу. В наведеному вище уривку бачимо також використання евфемічного вислову “to use force”, який, фактично, виступає як меліоративний заміник виразу “to wage war” і виконує дистортивну функцію, адже допомагає адресанту не називати речі своїми іменами.

Політкоректною одиницею, що використовується для заміни слова «війна», є також лексема “operation”, яка визначається словником як «організовані дії, що передбачають залучення певної кількості людей, особливо збройних сил та поліції»⁶⁴. Так, у статті газетного видання *The Times* здійснюється заміна лексеми “war” на “operation”: “*The MoD has failed to strike a balance between military operations overseas and the need to strengthen “homeland” defence post- 11 September, according to the Commons Defence Committee*”⁶⁵. Для уникнення негативного впливу слова “war” на читачів та применшення негативних наслідків явища, означеного цієї лексемою, в очах читацької аудиторії, автор статті вживає лексему “operation”: значення лексеми “war” змінюється на менш негативне, що не передбачає великої кількості жертв та залучення важкої військової техніки. Не маючи уявлення про реальний стан речей та кількість жертв у ході таких «операцій», читачі не сприймають їх як серйозні воєнні дії.

---

⁶¹ Великорда В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2008. С. 8–9.

⁶² *The Washington Post*. URL: <https://www.washingtonpost.com/>

⁶³ Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>

⁶⁴ *Ibid.*

⁶⁵ *The Times*. URL: <http://thetimes/news/world/>

Тексти англомовного газетного дискурсу, присвячені економічній тематиці, містять політкоректні одиниці на позначення **кризи**, що також виконують дистортивну прагматичну функцію. В англійській мові під поняттям «криза» розуміють «час скрути, труднощів»⁶⁶. З метою уникнення вживання одноіменної лексеми та здійснення бажаного впливу на свідомість читачів (пом'якшення сприйняття негативних наслідків кризових явищ), вона замінюється на політично коректні лексеми. Так, в одній із статей газетного видання the New York Times читаємо: “*Economic alarm bells are ringing... But without a doubt, the leading global economies are in a major slowdown*”⁶⁷. В наведеному уривку знаходимо дві політкоректні одиниці на позначення кризи: метафоричний зворот “Economic alarm bells are ringing”, який можна перекласти як «економіка б'є на сполох», та лексему “slowdown”, яка означає «уповільнення»⁶⁸. В обох випадках негативне значення поняття «криза» зменшується та викривляється: воно зводиться до настороги щодо уповільнення економічного зростання. Таким чином, громадськість залишається непоінформованою про реальний стан економіки, адже він викривляється в дискурсі газет. Крім того, така соціальна реальність не вимагає від влади негайних дій щодо врегулювання ситуації.

Отже, політкоректні одиниці замінюють прямі номінації стигматичного (негативно-конотованого), нейтрального чи позитивного денотата внаслідок реліктових чи соціальних заборон на їх вживання, загрози дискримінації індивіда чи суперечності прагматичним намірам адресанта.

ВИСНОВКИ

Поява соціокультурного й мовного феномену політичної коректності зумовлена глобалізованою культурою як сучасною соціальною реальністю з такими її демократичними цінностями, як право на власну думку, свобода совісті, рівність, справедливість, інклюзивність та толерантність. Традиційним тлом для віддзеркалення та формування соціальної реальності виступає газетний дискурс. Англомовний газетний дискурс як сукупність текстів в культурно-ситуативному контексті, зв'язаних семантичними відношеннями, інформує та впливає на свідомість суспільства, створюючи певне інформаційне поле, що є іманентно аксіологічним. Ця аксіологічність безпосередньо пов'язана із критерієм новинності, який формує для читацької аудиторії порядок денний в дискурсивній реальності.

---

⁶⁶ Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>

⁶⁷ The New York Times. URL: <http://www.nytimes.com>

⁶⁸ Cambridge Dictionaries Online. URL: <http://dictionary.cambridge.org/>

Категорія політкоректності як культурно-поведінкова та мовна тенденція постмодернізму має на меті встановити в суспільній свідомості певні поведінкові настанови через зміну мовних звичок, результатом яких стає створення вільного комунікативного простору та толерантної поведінки по відношенню до представників різних соціальних, етнічних, вікових, гендерних груп та меншин. Проте, наслідки такого коригування мовного коду виявляються як позитивними, так і негативними, адже норми та принципи політкоректності, з одного боку, обмежують ступінь пригнічення людської гідності, будь-якого виду дискримінації, а з іншого боку, обмежують намагання людей здійснювати реальні вдосконалення суспільства, лише вуалюючи неприємні процеси та явища і вдосконалюючи натомість лексику.

Функціонально-прагматичний аспект політкоректних одиниць в англomовному газетному дискурсі проявляється у впливі, дії на адресата, у зміні його світоглядної позиції та поведінки – категорія політкоректності через мову транслює такі стратегії поведінки: вуалювання проблем, прагнення до ввічливості як до стрижневої настанови комунікативного процесу (вуалітивна прагматична функція), уникнення обговорення тем-табу (превентивна прагматична функція), прикрасення чи піднесення негативних соціальних явищ чи вад (елевативна прагматична функція), викривлення реального (часто огидного) стану речей у соціумі (дистортивна прагматична функція).

Аналіз текстів статей англomовного газетного дискурсу дозволив виявити, що принципи політкоректності допомагають авторам статей: 1) приховувати такі негативні соціальні явища, як біженство, масова міграція через війни, бідність та безробіття, так само як і наслідки цих тенденцій на країни, які приймають біженців та мігрантів. Крім того, політкоректні (евфемічні) відповідники вживаються для уникнення натяку на дискримінацію при номінації етнічних меншин, що проживають у США та Великій Британії, а також для пом'якшення виразів, що описують брехливу, нечесну манеру поведінки; 2) запобігати обговоренню тем-табу, які або асоціюються з явищами, некерованими людською волею чи розумом (смерть, метафізичні процеси), або пов'язані з людськими фізичними вадами, що заважають вільному здоровому життю людини; 3) прикрашати явища, що не відповідають існуючим в свідомості людей стереотипам; 4) викривляти реальність через пом'якшені способи номінації неприйнятних для здорової психіки людини аспектів дійсності.

АНОТАЦІЯ

В представленій науковій розробці аналізується реалізація категорії політичної коректності в англomовному газетному дискурсі. Для

дослідження прагматичного потенціалу зазначеної категорії взято матеріал текстів статей британських та американських газетних онлайн-видань. Методологічну основу дослідження становили дискурс-аналіз як дієва теоретична база реконструювання соціальної реальності та її ціннісних смислів і прагматичний аналіз функціоналу політкоректних одиниць, що віддзеркалюється в інтерпретації комунікативних стратегій реалізації маніпулятивного впливу на адресата. Акцентовано увагу на тому, що визначальну роль у формуванні семантичної макроструктури газетних статей як текстів, що складають англomовний газетний дискурс, відіграють соціальні, економічні, політичні та технологічні чинники та фактори новинності у процесі конструювання дискурсивного порядку денного – віднесення або невіднесення певної події до категорії «новина». Описано фактори новинності, дистинктивні ознаки газетного дискурсу, моделі подачі змісту в ньому, лексичні особливості та тематичні медіатопіки англomовного газетного дискурсу. З'ясовано, що політична коректність як явище має невизначений категоріальний статус: вона розглядається і як мовна тенденція, і як культурно-поведінковий феномен, і як лінгвопрагматична категорія, і певна соціокультурна доктрина, стиль мовлення, ідеї та політика. Зазначається, що, будучи за своєю природою тоталітарною, політкоректність може трактуватися як «культурний марксизм», ознаки якого ідентичні ознакам класичного марксизму, проте мають наслідки в соціокультурній площині. В монографії описується співвідношення змісту понять «політкоректність» та «евфемізація». Досліджено типологію прагматичних функцій політкоректних одиниць, надано інтерпретацію прикладів фактичного матеріалу. Обґрунтовано позитивну та негативну оцінку цієї лінгвопрагматичної категорії в соціокультурній площині.

Література

1. Бацевич Ф. С. Нариси з лінгвістичної прагматики : монографія. Львів : ПАІС, 2010. 336 с.
2. Великорда В. Б. Семантичні та функціонально-прагматичні характеристики евфемізмів в англійській мові : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.02.04. Львів, 2008. 19 с.
3. Гриценко О. М., Шкляр І. В. Основи теорії міжнародної журналістики. Київ : ВПЦ «Київський університет», 2002. 304 с.
4. Громова Н. Лінгво-стилістичні особливості газетних текстів англomовної преси як засоби впливу на читацьку аудиторію. *Вісник Львівського університету*. 2016. Вип. 23. С. 26–31.
5. Завадська О. В. Пейротативний аспект політкоректності. *Studia Linguistica*. 2011. № 5. С. 350–356.

6. Колтунов О. Ю. Політична коректність: концептуальні основи та технологічні прийоми : автореф. дис. ... канд. політ. наук : 23.00.02. Київ : Ін-т політ. і етнонац. дослідж. НАН України, 2005. 20 с.

7. Кучерова О. О. Плани змісту та повідомлення британського газетного новинного дискурсу (початок XXI століття) : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 10.01.08. Львів, 2005. 20 с.

8. Потапенко С. І. Орієнтаційний простір англomовних журнальних текстів: досвід лінгвокогнітивного аналізу. *Наукові записки Ніжинського державного університету ім. Миколи Гоголя. Сер. Філологічні науки.* 2005. С. 26–30.

9. Потапенко С. І. Сучасний англomовний медіа-дискурс як процес і результат конструювання реальності: лінгвокогнітивний підхід. *Проблеми семантики, прагматики та когнітивної лінгвістики.* Київ : Київськ. нац. ун-т імені Тараса Шевченка, 2007. Вип. 11. С. 275–281.

10. Серажим К. Евфемізація у політичному дискурсі. *Наукові записки Інституту журналістики.* Київ, 2004. URL: <http://journalib.univ.kiev.ua/index.php?act=article&article=1486> (дата звернення: 10.03.2023)

11. Яцимірська М. Г., Драган Н. А. Медіатекст як продукт журналістської творчості (психолінгвістичний аналіз логічного сприйняття та емоцій). *Вісник Львівського ун-ту. Сер. Журналістика.* 2007. Вип. 30. С. 267–276

12. Bell A. *The Language of News Media.* Oxford; Cambridge : Blackwell. 1991. 296 p.

13. Bernstein D. You Can't Say That! The Growing Threat to Civil Liberties from Antidiscrimination Laws. Cato Institute, 2003. 180 p.

14. Birchall A. Corporate Ownership. *Media Bias: Finding It, Fixing It.* Ed. by William David Sloan, and Jenn Burleson Mackay. Jefferson, N. C. : McFarland and Co. 2007. P. 199–213.

15. Brown P., Levinson S. *Politeness: Some Universals in Language Usage.* Cambridge: Cambridge University Press, 1987. 280 p.

16. Crystal D. *A Little Book of Language.* Yale University Press, 2011. 272 p.

17. Dominick J. *The Dynamics of Mass Communications.* N. Y. : Mac-Grow Hill, Inc. 1990. 496 p.

18. Doulton H., Brown K. Ten years to prevent catastrophe? Discourses of climate change and international development in the UK press. *Global Environmental Change.* 2009. № 19. P. 191–202.

19. Ely R. J., Mayerson D., Davidson M. N. Rethinking Political Correctness. *Harvard Business Review.* 2003. URL: <https://hbr.org/2006/09/rethinking-political-correctness>. (Last accessed: 05.03.2023)

20. Fairclough N. Discourse, Social Theory, and Social Research: The Discourse of Welfare Reform. *Journal of Sociolinguistics*. 2000. №. 4 (2). P. 163–195. URL: <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00110>
7. 21. Fairclough N. Media Discourse. London: Edward Arnold, 1995. 214 p.
8. 22. Fairclough N. Discourse and Social Change. Cambridge: Polity Press, 1992. 259 p.
23. Fowler R. Language in the News: Discourse and Ideology in the Press. London; New York : Routledge, 1991. 272 p.
24. Garner J. F. Politically Correct Badtime Stories: Modern Tales for Our Life and Times. N. Y. : Souvenir Press, 2012. 112 p.
25. Gee, James P. An Introduction to Discourse Analysis: Theory and Method, Routledge. London, 1st edition. 1999. 248 p.
26. Hartley J. Understanding News. London, New York: Methuen, 1982. 203 p.
27. Howe I. The Value of the Canon. *Are You Politically Correct? Debating America's cultural standards*. F. J. Beckwith, M. E. Bauman (Eds.), Buffalo: Prometheus Book, 1995. P. 133–147.
28. Hughes R. Crossroads, U.S.A.: Discovering American Culture with the Daily Newspaper. Lincolnwood, Illinois: National Textbook Company, 1998. 196 p.
29. Leech G. Principles of Pragmatics. London, New York : Longman, 1983. 257 p.
30. Lind B. The Origins of Political Correctness. *Accuracy in Academia*. 2000. URL: <http://www.academia.org/the-origins-of-political-correctness>. (Last accessed: 05.03.2023)
31. McLuhan M. Understanding Media: The Extension of Man. N. Y. : MIT Press, 1994. 389 p.
32. Nagle S., Sanders S., Fain M. What is Political Correctness Doing to the English Language. *VIEWZ-Vienna English Working Papers* № 7. 1998. 148 p.
33. Phillips N., Hardy C. What Is Discourse Analysis? *Discourse Analysis: Investigating Processes of Social Construction*. N. Phillips and C. Hardy (Eds.) Thousand Oaks, CA: Sage. 2002. P. 1–18.
34. Safire W. On Language. Times Books, 1981. 331 p.
35. Trckova D. Representations of natural catastrophes in newspaper discourse. Brno: Masarykova univerzita, 2014. 106 str.
36. van Dijk T. A. Discourse and Power. Basingstoke : Palgrave Macmillan, 2008. 303 p.
37. Wilson J. The Myth of Political Correctness: The Conservative Attack on High Education. Durham, Duke University Press, 2001. 233 p.

Словники

38. Cambridge Dictionaries Online. URL: [http:// dictionary.cambridge.org/](http://dictionary.cambridge.org/)

Список джерел ілюстративного матеріалу

39. The Guardian. URL: <http://www.theguardian.com/news/world-europe>

40. The New York Times. URL: <http://www.nytimes.com>

41. The Times. URL: <http://thetimes/news/world/>

42. The Telegraph. URL: <http://www.telegraph.co.uk>

43. The USA Today. URL: <http://www.usatoday.com/story/news/nation>

44. The Washington Post. URL: <https://www.washingtonpost.com/>

Information about the author:

Aleksenko Svitlana Fedorivna,

Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,

Associate Professor

at the Department of English Philology and Language Didactics
Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko
87, Romenska str., Sumy, 40002, Ukraine